

عنوان مقاله :

گونه شناسی تبعیض بین فرزندان از منظر اسلام

فریبا جلیلیان، حدیث کاویانیان، پروانه صید محمدی

مدرسه علمیه (فاطمه الزهرا سلام اله علیها) اسلام آباد غرب

چکیده

از وظایف اخلاقی پدران و مادران رعایت عدالت و مساوات و عدم تبعیض بین فرزندان است و هیچ‌گاه پسر را بر دختر یا فرزندی را بر فرزندان دیگر مقدم نداند و یا نزد بچه‌ها، یکی را بیشتر از همه مورد مهر و محبت و نوازش قرار ندهند. اگر هرگونه محبتی می‌خواهند بکنند باید در حق تمام بچه‌هایشان به‌صورت یکسان صورت بگیرد. بدیهی است که پدر و مادر از نتیجه تلخ و ناگوار این تبعیض‌ها بی‌بهره نخواهند بود و اعتماد و محبت بچه‌ها از آنان سلب خواهد شد، علاوه بر این ما با دست خود آتش حسادت، دشمنی و کینه‌توزی را بین فرزندانمان شعله‌ور می‌سازند، البته جز این هم نباید انتظار داشت. بدون تردید این‌گونه نامساواتی و بی‌عدالتی‌ها باعث بروز رفتارهای ناپسند و زمینه‌ساز برای انحراف گوناگون در فرزندان و سبب دوری از صداقت و پاکی آنان خواهد شد؛ بنابراین اسلام تبعیض میان فرزندان را جایز ندانسته و باعث بروز بعضی رفتارها و رذایل در فرزندان می‌داند. پس اگر پدر و مادری بین فرزندان خود عدالت را رعایت نکند و این کار باعث ظلم در حق برخی فرزندان و پایمان کردن حق دیگری شود، این کار گناه و پدر و مادر که این کار را انجام داده‌اند مسئول خواهند بود در این مقاله در تلاش هستیم تا پیامدهایی که از تبعیض بین فرزندان به وجود می‌آید را موردبررسی قرار دهیم.

کلیدواژه‌ها:

تبعیض، عدالت، اسلام، فرزندان.

مقدمه

از دیدگاه قرآن هدف آفرینش بشر رسیدن او به کمال است که این مهم در گرو کسب کرامت به دست می‌آید. خانواده از مهم‌ترین محیط‌های شکوفایی استعدادهای فرزندان است و روابط والدین با آن‌ها عنصر اساسی رشد و تربیت فرزندان در تمام ابعاد وجودی آن‌هاست. قرآن برای استحکام بنای خانواده در جهت رشد عزت نفس آدمی، حقوق و تکالیف هریک از اعضا را بروشنی بیان کرده است؛ به‌عنوان نمونه یکی از وظایف والدین در برابر فرزندان رعایت عدالت میان آنان است؛ حیات خانواده در بینش اسلامی بر ضوابط اخلاقی و حقوقی متکی است که دامنه آن را برگیرنده شأن والدین و فرزندان است. برخی از والدین فکر می‌کنند که تنها آن‌ها حقوقی بر فرزندان دارند و فرزندان آن‌ها هیچ حقی ندارند درحالی‌که طبق اسلام حقوق فرزندان و والدین متقابل است. عدم رعایت عدالت میان فرزندان و تبعیض بین آنان سرانجامی جز کج روی فرزندان و تیرگی سرنوشت دنیوی و اخروی آن‌ها نخواهد داشت.

در این باب محققان زیادی قلم‌فرسایی نموده و مقالات و کتاب‌های زیادی را به رشته تحریر درآورده‌اند.

ازاین‌رو ما در تحقیق حاضر نظر داریم که به استفاده از منابع و تفاسیر، عدالت میان فرزندان را ذکر کرده و پیامدهای تبعیض میان آنان را در این پژوهش به‌صورت جزئی و کوتاه بررسی کنیم که مورد استفاده برای مراکز آموزشی در سطح شهر قرار گیرد.

الف: مفهوم شناسی

۱- مفهوم تبعیض

الف: مفهوم تبعیض در لغت

تبعیض در لغت به معنای پاره‌پاره کردن یا جزء جزء کردن چیزی و یا تقسیم و جدا کردن بعضی از بعضی یعنی برخی قبول و برخی را رد می‌کند و اینکه بعضی را از بعضی دیگر ترجیح دادن.

ب: مفهوم تبعیض در اصطلاح

موقعیتی است که افراد در برابر نقش‌ها یکسان از مزایای اجتماعی نابرابر برخوردار می‌شوند. همچنین حالتی که ویژگی‌ها و معیارهای انتسابی مبنای توزیع یا ثروت قرار گیرد؛ تبعیض نامیده می‌شود.

۲- مفهوم عدالت

الف: مفهوم عدالت در لغت

عدالت در لغت به معناهای داد کردن، دادگر بودن، انصاف داشتن و دادگری می‌باشد.

ب: مفهوم عدالت در اصطلاح

عدالت یعنی تقارن هر چیزی به‌جای خود و لفظی است که بامعنایی وسیع در کلیه شؤون آدمی حضور مؤثر دارد. قانون عدالت یک قانون کلی و عمومی است و هر نوع دאوری و حکومت را چه در امور بزرگ و چه کوچک شامل می‌شود.^۱

1. <https://dictionary.abadis.ir>

کم‌توجهی بین فرزندان باعث می‌شود که خود را با گوش دادن آهنگ‌های حرام و آوازخوانی به کیفیتی که مخصوص مجالس لهو لعب و متناسب با مجالس فسق و فجور و اهل گناه و فساد که قوای شهوانی را در انسان تحریک می‌کند سرگرم سازد.^۱

ح: قطع رحمت الهی

اهل قهر نباشید. روایات روی قهر خیلی حساسیت نشان داده‌اند. دوتا دل که با هم قهر است، رحمت خداوند هم قطع می‌شود. در خانه ا یکه پدر و مادر با فرزند و یا با یکدیگر قهر هستند، نور نیست. آن خانه تاریک است. اعضای خانواده اگر مشکل هم دارند، باید بنشینند و با یکدیگر حرف‌هایشان را بزنند - قهر و اخم کردن با یکدیگر، چیز بسیار ناپسندی است. قطع رحم از گناهان کبیره است و خداوند در همه جای قرآن کریم کسی را که قطع رحم کند را لعنت کرده است.^۲

خ: احساس حقارت

احساس اندوه نسبت به اطرافیان و محبت‌ها و خوبی‌های دیگران و بخصوص خانواده و والدین که باعث تلاش فرزند برای نابود کردن خود می‌شود و آرزوی از دست دادن رفتن خوشی‌ها و امکانات چیزی یا کسی که باعث حقارت او شده، همچنین ناخوشایندی از پیشرفت و موفقیت و نعمت دیگران و دوستی و زوال و نابودی آن.

د: گوشه‌گیری و انزواطلبی

والدین با تبعیض میان فرزندان باعث می‌شود که فرزند مورد ظلم دچار کناره‌جو و گوشه‌گیر بیمارگونه‌ای که از برقرار نمودن تماس با افراد و شرکت در گرفتاری‌های اجتماعی، تقلیل یافت

۱- همان، ص ۶۵۷.

۲- فرحزاد، محبت به زنان و کودکان، ص ۲۲۰.

علائق ذهنی و عاطفی به محیط خارج، شود. این گوشه‌گیری فرزند کم کم به افسردگی منجر شده و از داشتن دوست خود را محروم می‌سازند، یعنی به‌طور کلی از در کنار هم سن و سال‌های خود بودن هیچ‌گونه لذتی نمی‌برند و بازی در تنهایی را ترجیح می‌دهند.^۱

د: بروز اختلاف میان والدین و فرزندان

بروز اختلاف میان فرزند و والدین را با تبعیض و عدم عدالت میان آن‌ها را می‌توان در دو وجه مورد بحث قرار داد:

الف) در بعضی از خانواده‌ها اختلاف والدین با فرزند صورت می‌گیرد که توجه به دیگری را توجیه کرده و این بی‌عدالتی را نادیده گرفته و فرزند خود را مقصر این بی‌توجهی می‌دانند و برای سرپوش گذاشتن بر اشتباهات خود، ناتوانی دیگری را در مراقبت از خود پیش می‌کشند.

ب) در بعضی خانواده‌ها اختلاف فرزند با والدین صورت می‌گیرد که وقتی که فرزند توجه زیاد والدین را به دیگر فرزند خود می‌بیند و توجیه قانع‌کننده‌ای برای این توجه نمی‌یابد، تنش‌هایی را در برابر والدین خود بروز می‌دهند که باعث اختلاف عمیقی میان فرزند و والدین می‌شود که اگر والدین این تنش‌ها را جدی نگیرند به نابودی فرزند خود کمک کرده‌اند.

۱- فرقانی ولیکن، شناخت مشکلات رفتاری در کودکان و نوجوانان، ص ۷۸.

نتیجه گیری

خانواده نخستین کانون تربیت فرزند و معمار اولیه شخصیت اوست. در همین مدرسه بزرگ تربیتی است که فرزندان به تدریج از رفتارهای پدر و مادر، الگو گرفته و میزان محبت آنان را نسبت به خود دریافت می کنند. چنانچه در این محیط تربیتی، آنان رفتارهای مطابق با آیین توحید باشد و والدین به وظایف خود و نیازهای فرزندان آشنا باشند، آنان نیز موحد و متقی هستند و گرنه منحرف خواهند شد. وقتی که منحرف شوند به راههای کج اخلاقی می رسند که برای نمونه می توان به حسادت و انجام گناه و ... اشاره کرد. مسئولیت خانواده و پدر و مادر تنها تأمین غذا و لباس و بهداشت و نیازهای دیگر مادی نیست، بلکه باید آنان را بر فطرت الهی تربیت کنند و بدرفتار و احساس و ... کودکانشان نظارت و دقت بیشتری داشته باشند. توجه والدین به تمام فرزندان خود به طور یکسان موجب رشد و شادابی و صلاح آنان می شود و آنان را از دام هایی که شیاطین در پیش رویشان گسترده اند، نجات می دهد. عدم توجه و رها کردن فرزندان موجب افسردگی و غلتیدن در منجلاب گناه و هم نشینی با دوستان ناهل و در پایان نابودی می شود.

فرزندان آرامش روحی و جایگاه امن می خواهند، آنان مهر و محبت جست و جو می کنند و والدین باید با شناخت از دستورات اسلام کلید تربیت صحیح فرزندان را به دست آورده و خانه را محل امن و آرامش فکری آنان قرار دهند و نگذارند عقده حقارت و کمبود عاطفه و ... در خانه آنان لانه کند.

امیدوارم این پژوهش توانسته باشد در جلوگیری از تبعیض میان فرزندان از طرف والدین اندک کمکی کرده باشد.

پیشنهادات

والدین برای اینکه فرزند خود را نسبت به خود حساس نکند و از تبعیض میان آنها جلوگیری کنند، بهتر است که نهایت دقت و تلاش خود را برای اجرای عدالت در محبت در مهرورزی و ... بکار برند.

اجرای عدالت با مراقبت از کندروی و تندروی در امور عاطفی در حق فرزندان و میانه‌روی امکان‌پذیر می‌شود که اجرای عدالت باعث سلامتی شخصیت در فرزندان و بروز همه‌ی فضیلت‌های اخلاقی مانند: شجاعت، سعادت و ... می‌شود. عدالت محبت در میان فرزندان باعث جلوگیری از تبعیض میان آنان شده و تضمین سلامت روح و روان و بدن آنان، موجب استقامت و استمرارشان می‌شود.

منابع و مأخذ

- ۱- امینی، ابراهیم، اسلام و تعلیم و تربیت، قم: موسسه بوستان کتاب، چاپ چهارم، ۱۳۹۱.
- ۲- بستان، حسین، خانواده در اسلام، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم، ۱۳۹۳.
- ۳- فرقانی رئیسی، شهلا، شناخت مشکلات رفتاری در کودکان و نوجوانان، تهران: موسسه فرهنگی منادی تربیت، چاپ سوم، ۱۳۸۲.
- ۴- فرحزاد، حبیب الله، محبت به زنان و کودکان، قم: طوبای محبت، چاپ هفتم، ۱۳۹۴.
- ۵- مروجی طبسی، محمدجواد، حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت، قم: موسسه بوستان کتاب، چاپ هفدهم، ۱۳۹۰.
- ۶- مطلبی فشارکی، مریم، مبانی و اصول تربیت اخلاقی در زندگانی حضرت موسی، قم، چاپ اول، ۱۳۹۶.
- ۷- معاونت پژوهشی موسسه فرهنگی هنری یاران سبز موعود، آموزه ۱ سطح دو، قم، خاکیان، چاپ دوم، ۱۳۹۱.
- ۸- محمدی، حمید، هاشمی، رسول، درسنامه صحیفه سجاده ۱، قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر آفاق، چاپ دوم، ۱۳۹۶.
- ۹- نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق ۲، اصفهان: مرغ سلیمان، چاپ دهم، ۱۳۹۶.
- ۱۰- نقوی، لیلا، تربیت اخلاقی جوان، قم: مرکز نشر هاجر، چاپ اول، ۱۳۹۶.